

LOGOSARGUMENTATION

EN ÖVERSIKT

INNEHÅLL

I.	ARGUMENTATIONENS ART	2
	1. LOGOS	2
	2. RETORISK DEDUKTION	3
	3. DIALEKTISK INDUKTION	7
	4. RETORISK INDUKTION	8
II.	TOPIKERNA	10
	1. TOPOS I TEORIN	10
	2. TOPOS I PRAKTIKEN	11
III.	ARGUMENTATIONENS DELAR	16
	1. TES	16
	2. ARGUMENT	18
IV.	ANALYSENS NOTATION	21
V.	ANALYSEXEMPEL	21
	KÄLLOR	28

I. ARGUMENTATIONENS ART

1. LOGOS

I följande studiematerial behandlas framför allt LOGOS (= den logiska argumentationen).

Till att börja med måste logos plats i den klassiska retoriken preciseras:

Enligt Aristoteles består retorikens medel för övertygande av argument (= bevis).

Aristoteles skiljer mellan två huvudtyper av bevis:

1) **Konstfulla:** Utgörs av vad *talaren* säger. Dessa bevis måste uppfinnas, vilket sker i *inventio* (Cicero).

2) **Konstlösa:** Utgörs av *andras* yttranden. Dessa bevis existerar redan. Bevisen behöver inte uppfinnas, bara appliceras. Konstlösa argument kan jämföras med vad som i vår tid kallas "yttre bevis", dvs vittnesmål, lagar, vetenskapliga arbeten, DNA-test etc. Det handlar alltså om odisputabla fakta.

De **konstfulla** argumenten delas av Aristoteles in i tre typer. Dessa beskrivs ofta som retorikens tre medel för övertygande, persuasion:

1. LOGOS (*docere*)

2. PATHOS (*movere*)

3. ETHOS (*delectare*)

Affekt, känsla.
Med pathos spelar talaren på åhörarnas känslor för att påverka deras attityd och handlande.

Karaktär.
Ethos innebär liksom pathos en känslomässig påverkan, men med hjälp av talarens karaktär och trovärdighet.

Exempel på känslor:

Viktiga faktorer:

Fruktan
Hopp
Vrede
Saktmod
Blygsel
Skamlöshet
Kärlek
Hat

Fronesis: Gott omdöme, praktisk visdom

Arete: Dygd

Eunoia: Välvilja

Tonvikten ligger på hur *åhörarna* påverkas känslomässigt

Tonvikten ligger på *talaren* och dennes attityd till åhörarna

LOGOS: Om tonvikten vid användningen av pathos ligger hos åhörarna, och vid användningen av ethos hos talaren, så kan logos beskrivas som *den gemensamma och rationella grund där talaren och åhörarna kan mötas*. Logos handlar om *vad* talaren säger snarare än om hur.

Observera dock att logos, ethos och pathos inte strikt kan skiljas från varandra, och att det i vår tid blivit allt svårare att konsekvent skilja mellan konstlös och konstfull bevisning. Logosargumentation förknippas numera inte heller enbart med rationella (logiska) slutledningar. Ofta betraktas s. k. *yttre bevis*, t.ex. statistik eller ögonvitnesskildringar, som logosargument. Sådana bevis kan naturligtvis också spela på känslor och skapa trovärdighet. Och trots att vare sig statistik eller ögonvitnesskildringar behöver vara sanna kan deras förmåga att övertyga vara mycket stark. Rationell slutledning är dessutom i sig ofta trovärdig, dvs ethosbärande. Ethos är sin tur nära besläktat med pathos, eftersom ethos väcker *känslor* av bl.a. sympati. I princip finns heller ingenting som hindrar att en strikt logisk argumentation kan framkalla affekter även av det starkare slaget.

Observera att "logos" har en vidare betydelse än den som vanligtvis brukas inom retoriken. "Logos" bildas av grekiskans "lego" = "jag talar". Platon använder "logos" i betydelse "redogörelse", "förklaring", "ut-saga", och logos är enligt Aristoteles den egentliga grunden för retoriken. Aristoteles beskriver retoriken som sprungen ur dialektiken och dialektiken bygger på logos som ett led i samtalet, dvs meningsutbytet som en väg till sanningen.

För att belysa den ibland otydliga gränsen mellan ethos, logos och pathos, kan man peka på skillnaden mellan **argumentens utformning** och **argumentens retoriska funktion**. I följande översikt behandlas *utformningen* av den logiska argumentationen. Den utförliga retoriska argumentationsanalysen bör dock alltid ta hänsyn till att logosargument kan fylla både en ethos- och en pathosfunktion

2. RETORISK DEDUKTION

Aristoteles skiljer mellan två typer av *logiska argument* inom retoriken:

a) RETORISK DEDUKTION
bevisföring med *entymem*

b) RETORISK INDUKTION –
bevisföring med *exempel, paradeigma*
(se nedan s. 7)

Den retoriska deduktionen bygger på den *dialektiska* deduktionen. Inom dialektiken (det filosofiska sanningssökandet) formas resonemang genom deduktiva slutledningar, dvs slutledningar baserade på allmänna antaganden. En deduktiv slutledning utgår ifrån ett generellt antagande och leder fram till en slutsats om det enskilda fallet.

Exempel:

Premiss 1:	Människor är tänkande varelser	(generellt antagande = <i>översats</i>).
Premiss 2:	X är en människa	(iakttagelse av det enskilda fallet = <i>undersats</i>)
Slutsats:	X är en tänkande varelse	(slutsats om det enskilda fallet)

Den *dialektiska deduktionen* består av *fullständiga* syllogismer (alla premisser redovisas).

Den *retoriska deduktionen* består av *ofullständiga* syllogismer (s. k. *entymem*).

ÖVERSIKT

DIALEKTIK

Dialektisk deduktion: Kännetecknas av *fullständiga syllogismer*. En slutsats (*konklusion*) dras om det enskilda fallet utifrån ett allmänt antagande (*premiss*).

Ett deduktivt resonemang har följande syllogistiska struktur:

Om A är sant, och B är sant,
så följer att C måste vara sant.

Givet sanna premisser är slutsatsen i en syllogism alltid sann.

Exempel:

Premiss 1 (översats): Alla människor är dödliga
Premiss 2 (undersats): Sokrates är en människa
Slutsats: Sokrates är dödlig

Lägg märke till att samtliga led i deduktionen måste vara förbundna med varandra. Begreppet "människa" binder samman premiss 1 och premiss 2. Begreppet "Sokrates" binder samman premiss 2 och slutsatsen. Begreppet "dödlig" binder samman premiss 1 och slutsatsen.

En fullständig syllogism måste alltid bestå av minst tre led:
2 premisser + 1 slutsats

RETORIK

Retorisk deduktion: Kännetecknas av *ofullständiga syllogismer*, dvs *entymem*.

Entymemet består av en syllogism där en eller flera premisser utesluts (*syllogismus decurtatus*).

Ett entymem kan också skapas genom att slutsatsen utesluts.

Exempel:

Eftersom Sokrates är en människa måste han vara dödlig.

Här redovisas inte översatsen "Alla människor är dödliga". Närvarande är enbart premiss 2 ("Sokrates är en människa") och konklusionen ("Sokrates är dödlig").

~~**Premiss 1:** Alla människor är dödliga.~~

Premiss 2: Sokrates är en människa.

Slutsats: Sokrates är dödlig.

(Fler exempel nedan, s. 4)

Kännetecknande för den retoriska deduktionen är alltså att vissa premisser tas för givna.

Det finns flera skäl till varför detta sker. Tre skäl framstår som särskilt viktiga:

1. Entymemet innebär en förenkling av ett egentligen mer komplicerat resonemang. Med entymemet undviker man att tråka ut eller förvirra sin publik.
2. Entymemets uttalade antaganden samspelar ofta med företällningar i den rådande opinionen. Härigenom skapas en dialogisk relation mellan talaren och åhörarna. Åhörarna fyller själva i luckorna i den logiska slutledningen och blir därigenom *delaktiga* i det resonemang talaren för.
3. Entymemet innebär att svaga premisser, dvs ogynnsamma led i resonemanget döljs. Resonemanget / slutsatsen blir lättare att acceptera.

"[The enthymeme] often suppresses some of the links in the chain of argument because the audience is impatient with, or incapable of attending to, the kind of closely reasoned, full-scale argument associated with formal logic. And the audience can be satisfied with probable conclusions because it recognizes the contingent nature of things that rhetoric deals with." (Corbett, Connors, s. 54)

Observera att retoriken räknar med flera *olika typer* av entymem:

A. Ofullständig syllogism:

Tre varianter av ofullständig syllogism:

1) Översats + slutsats (undersatsen impliceras):

Det är alltid fel att lura av folk pengar, så visst... jag gjorde fel.

Översats: Det är alltid fel att lura av folk pengar.

~~**Undersats:** Jag lurade av folk pengar.~~

Slutsats: Jag gjorde fel → **Beskrivande tes**

Tag det rätta, tag Cloetta.

Översats: Tag det rätta

~~**Undersats:** Cloetta är det rätta~~

Slutsats: Tag Cloetta. → **Föreskrivande tes**

Eftersom jag alltid älskat naturen älskar jag Öland.

Översats: Jag har alltid älskat naturen.

~~**Undersats:** Öland är naturen.~~

Slutsats: Jag älskar Öland. → **Värderande tes**

2) Undersats + slutsats (översatsen impliceras):

Jag tänker, alltså existerar jag. (Descartes)

~~**Översats:** Det är alltid så att om jag tänker så existerar jag~~

Undersats: Jag tänker.

Slutsats: Jag existerar. → **Beskrivande tes**

Eftersom det inte finns några vetenskapliga bevis för växthuseffekten behöver vi inte oroa oss.

~~**Översats:** Vi behöver bara oroa oss för vetenskapligt belagda miljöeffekter.~~

Undersats: Det finns inga vetenskapliga bevis för växthuseffekten.

Slutsats: Vi behöver inte oroa oss för växthuseffekten. → **Föreskrivande tes**

Menyn var komponerad av den nakna kocken så visst smakade maten fantastiskt.

~~**Översats:** Menyer komponerade av den nakna kocken leder ofelbart till att maten smakar fantastiskt.~~

Undersats: Menyn komponerades av den nakna kocken.

Slutsats: Maten smakade fantastiskt. → **Värderande tes**

3) Översats + undersats (slutsatsen impliceras):

Bara en idiot skulle råna banken, och jag är minsann ingen idiot.

Översats: Bara en idiot skulle råna banken.

Undersats: Jag är ingen idiot.

~~**Slutsats:** Jag rånade inte banken.~~ → **Beskrivande tes**

Gäster som dricker medhavd sprit måste tyvärr lämna baren, och den där fickpluntan har min herre bestämt tagit med själv.

Översats: Gäster som dricker medhavd sprit måste lämna baren.

Undersats: Den där fickpluntan har min herre bestämt tagit med själv.

~~**Slutsats:** Min herre måste tyvärr lämna baren.~~ → **Föreskrivande tes**

Grillat är godast! (+ bild)

Översats: Grillat är godast

Undersats: Burger King grillar (bildargument)

~~**Slutsats:** Burger King är godast~~ → **Värderande tes**

B. Deduktiv slutledning baserad på sannolika premisser

Ett entymem kan också skapas av fullständiga syllogismer där premisserna är *sannolika*. Aristoteles ställer strängt taget inte kravet på ett entymem att det ska utesluta premisser. Dock anser han att entymemet är en resonemangsform som passar massans, kollektivets tänkande, till skillnad från de dialektiska deduktionerna som mer utmärker det individuella sanningssökandet, det filosofiska tänkandet. Ett entymem är således en förenklad slutledning, och själva förenklingen kan vara ett resultat av såväl uteblivna premisser som av att premisserna blott är sannolika.

Inom *dialektiken / logiken* är det nödvändigt att utgå ifrån helt *säkra premisser* för att slutsatserna ska kunna betraktas som sanna.

Inom *retoriken*, dvs vid bruket av entymem, tillåts ofta mer *osäkra premisser*.

Gränsen mellan säkra och osäkra premisser kan vara svår att dra. Quintilianus har dock gjort ett försök att beskriva vad som kan betraktas som säkra premisser inom retoriken:

1. Vad som kan uppfattas av sinnen.
2. Vad som allmänt betraktas som sant.
3. Vad lagar och seder betraktar som rätt och orätt.
4. Vad olika parter är överens om.

Quintilianus räknar också upp vad han betraktar som osäkra premisser:

1. Vad som brukar hända
2. Vad som kan förväntas hända
3. Vad inget direkt säger emot

Exempel:

Alla som äter spenat blir stora och starka. Ät nu din spenat så blir du också stor och stark.

SJ kan aldrig hålla tiden! Igår skulle jag åka med tåget till Flen och mycket riktigt, tåget var försenat igen.

I analysen av entymem är det viktigt att studera både *frånvaron av premisser* och *närvaron av relativt svaga premisser*:

1. Frånvaron av premisser:

Genom att studera frånvaron av premisser kan man skapa sig en bild av den logiska argumentationens status i förhållande till andra medel för övertygande.

Om den uteslutna premissen visar sig svag så balanseras denna svaghet ofta genom ett mera intensivt bruk av andra medel för övertygande (t. ex. ethos eller pathos).

Ett exempel är Brutus argumentation i Shakespeares *Julius Caesar*, där Brutus kompenserar sin kläna beskrivning av Caesar som ärelysten (entymem), med en framträdande ethos-argumentation.

Väsentligt i analysen av entymem är också att reflektera kring *varför* vissa premisser uteslutits.

En viktig princip vid utformningen och användningen av entymem är att den uteslutna premissen sammanfaller med en uppfattning som kan accepteras av opinionen.

2. Närvaron av svaga premisser.

I analysen av relativt svaga eller osäkra premisser är det likaledes viktigt att studera hur premisserna förhåller sig till den aktuella opinionen.

Är premissernas svaghet ett utslag av talarens försök att etablera en dialogisk relation med åhörarna? Hänger premissernas osäkerhet samman med att talaren utnyttjar vissa rådande föreställningar?

Inbjuder den retoriska situationen, dess moraliska eller ideologiska klimat, till bruket av premisser och argument som i andra sammanhang skulle betraktas som ohållbara? Finns det några särskilda skäl till varför samtliga premisser uttalas?

Även i denna analys är det viktigt att reflektera kring hur premissernas svaghet förhåller sig till talets övriga medel för övertygande.

3. DIALEKTISK INDUKTION

Förhållandet mellan *dialektisk deduktion* och *dialektisk induktion*:

Deduktion: slutsatserna dras utifrån *påståenden / antaganden*. I praktiken innebär detta att slutsatser om det enskilda fallet dras utifrån allmänna antaganden.

Induktion: slutsatserna dras utifrån *verifierbara iakttagelser*. I praktiken innebär detta att *generella slutsatser* dras utifrån *iakttagelser av enskildheter*.

Induktiva slutledningar leder alltså till *sannolika* slutsatser, och slutsatsernas sannolikhet står i direkt proportion till den mängd iakttagelser av enskildheter som gjorts.

En induktiv slutsats är alltid mindre säker än de iakttagelser som ligger bakom den.

Vetenskapligt arbete innebär ofta en kombination av deduktion och induktion, eftersom det ofta pendlar mellan teoretiska antaganden och empiriska observationer.

Observera att skillnaden mellan deduktion och induktion är formmässig. Alla induktiva resonemang kan omformuleras till deduktiva resonemang och vice versa.

Exempel:

Deduktion:

Premiss 1: Alla människor är dödliga.

Premiss 2: Sokrates är en människa.

Slutsats: Sokrates är dödlig.

Induktion:

Premiss 1: Jag har aldrig hört talas om någon odödlig människa.

Premiss 2: Ingen jag känner har heller hört talas om någon odödlig människa.

Slutsats: Även Sokrates måste rimligen vara dödlig.

3. RETORISK INDUKTION

Retorisk induktion (*epagoge*) innebär *bevisföring genom exempel (paradeigma)*.
Exemplen fungerar som *enskilda iakttagelser* vilka leder fram till en *generell slutsats*.

Exempel betyder "prov", och inom retoriken används termen i betydelsen kopia, mönster, förebild.

Till skillnad från deduktiva resonemang vädjar exempelbaserad argumentation ofta till "människors praktiska erfarenhet" (Johannesson).

Liksom den retoriska deduktionen innebär den retoriska induktionen en *förenkling* av det resonemang som ligger bakom slutsatsen.

Viktigt vid användning av *exempla* i retoriken:

1. att göra ett *urval* av exempel (de får inte vara för många).
2. att välja tydliga och övertygande exempel.

I den retoriska analysen är det viktigt att skilja mellan exemplens *form* och *innehåll*.

Exemplens form:

Argumentation genom exempel kan utformas på tre olika sätt:

1. Genom **generalisering**
Premiss: Alla svanar jag sett har varit vita.
Premiss: Jag har aldrig hört talas om annat än vita svanar.
Slutsats: Alla svanar är vita.
Utifrån ett begränsat antal iakttagelser dras en *generell* slutsats.
2. Genom **analogi**
Premiss: Eftervärldens dom över bombningarna av Guernica var hård.
Slutsats: Eftervärldens dom över bombningarna av Vietnam kommer att vara lika hård.
Slutsatsen dras utifrån en *jämförelse* med premissen.
3. Genom **kausalitet**
Premiss: X hade motiv att mörda Y.
Premiss: X hade möjlighet att mörda Y.
Premiss: X saknar alibi för mordkvällen.
Premiss: X fingeravtryck hittades på mordvapnet.
Slutsats: X mördade Y.
Slutsatsen dras utifrån iakttagelsen av ett *orsakssamband*.

Exemplens innehåll:

Aristoteles skiljer mellan två huvudtyper av *exempla*:

1. Faktiska företeelser / händelser

Dvs "Händelser och gestalter tagna ur historien eller samtiden".

Dessa exempel bör vara *välkända, enkla* och *entydiga*.

Exempel:

Det man nu gör det är plåga människor, plåga en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse under maktspråk. Och därför är bombingarna ett illdåd.

Och av det har vi många exempel i den moderna historien, och dom är i allmänhet förbundna med ett namn: Guernica, Oradour, Babij Jar, Katyn, Lidice, Sharpeville, Treblinka. (Olof Palme)

2. Fiktiva företeelser / händelser

a) Fabler: Dessa är inte historiskt sanna, men bär ofta på en "psykologisk och moralisk sanning" (Johannesson).

Exempel:

Kära besökare,

"...Många kungar stred mot Gutland, medan det var hedniskt. Dock behöll gutarna alltid segern och sin rätt. /.../ Så gick gutarna av egen fri vilja under svearnas kung, så att de kunde fritt och utan risk fara till alla platser i Svea rike utan tull och andra avgifter. Så äga och svearna fara till Gutland utan kornband och andra förbud."

Så står det i gutasagan om hur Gotland en gång blev svenskt. Det är en saga om ett stolt folk som slogs för sig och de sina, för sin rätt att styra sig själva. Men som också valde att samarbeta för fred och välstånd. Genom århundradena har naturligtvis Gotland blivit mer svenskt (och kanske Sverige lite mer Gotländskt?). Men likväl kan vi när vi besöker den vackra ön se, höra och uppleva det gotländska. Vi märker av särarten, för den har aldrig gått förlorad. Gotlänningar är fortfarande stolta och vill styra sig själva. Nog för att man är svenskar, men först och främst är man gotlänningar. (Maud Olofsson, Almedalen 2003)

Som framgår ovan bygger argumentation med exempel i hög grad på *jämförelser* av olika slag.

Liknelser och *auktoritetsargument* (t.ex. sentenser eller auctoritas) används ofta i argumentation med exempel.

III. TOPIKERNA

Topos (pl. topoi) är grekiska för "plats" och inom retoriken har termen betydelserna "allmän plats" (varifrån argumenten hämtas), "ämne" men även "resonemang".

Jfr. latinets *loci communes* = allmänna platser.

1. TOPOS I TEORIN

I kompendiets inledande presentation påpekades att logos är den gemensamma och rationella grund där talaren och åhöraren kan mötas. Denna gemensamma grund fungerar också som fält för de "allmänna platser" Aristoteles hänvisar till med termen "topoi". Detta innebär att den retoriska deduktionens entymem och topos står i ett nära förhållande till varandra.

Enligt Aristoteles skapas entymem utifrån topos. Topos kan således betraktas som entymemets källa. Analysen av entymem kan beskrivas som ett avtäckande av de topoi varifrån talarens argument hämtats. I *inventio*, finnedet och uppfinnandet av argument, fungerar topoi på motsvarande sätt som vägar för att skapa entymem.

Inom retoriken betraktas topos ofta som ett slags mönster eller en schablon med vars hjälp man kan finna de argument som är bäst ägnade att övertyga. Topos är inte ett färdigt argument, utan ska istället förstås som argumentets begreppsliga utgångspunkt, dvs som ett slags "tankeram" för argumentationen.

Teoretiskt kan topos beskrivas som *det argumentationsschema som motiverar implikationen i entymemet*. Istället för på den fullständiga syllogismens logiska följdriktighet vilar entymemet på ett topos som självt implicerar slutsatsen. Topos är således den grund som berättigar det logiska resonemangets förenkling.

Teoretiskt kan topos relation till entymemet förklaras sålunda:

Dialektisk deduktion (fullständig syllogism): Om A gäller, och A implicerar B, så gäller även B.

Retorisk deduktion (entymem): Om A gäller, och E gäller (där E implicerar A och B), så gäller B.

E är i det senare exemplet ett *topos* som valts för att möjliggöra den retoriska slutledningen.

Exempel:

Premiss 1: ~~Det är alltid rätt att mörda ärelystna.~~

Premiss 2: Caesar var ärelystna.

Slutsats: Det var rätt att mörda Caesar.

Argumentationens topos utgörs här av *Rätt*. Det enda som kan förklara och berättiga övergången från premiss 2 till slutsatsen är en idé om vad som är rätt. Denna idé impliceras i argumentet och utgör därmed argumentets topos. Genom att utesluta premiss 1 undviker talaren att komma in på detaljerna i idén om det *rätta* (detaljer som i hög grad kan ifrågasättas), och detta gör det enklare för åhörarna att acceptera slutsatsen.

2. TOPOS I PRAKTIKEN

Aristoteles delar in topikerna i huvudsakligen två kategorier, *särskilda* och *allmänna*:

1. *Särskilda* topoi = *idia*

Särskilda topoi är påståenden om det specifika ämne som diskuteras. Aristoteles menade t.ex. att olika ämnen som fysik och etik har helt skilda topoi. För den klassiska retorikens del kan nämnas några topoi specifika för de olika retoriska genrererna:

Genus giudiciale:

Rättvisa / orättvisa
Rätt / Fel
Lagligt / Olagligt

Genus deliberativum:

Gott / ont (ovärdigt)
Nyttigt / Onyttigt

Genus demonstrativum:

Dygd / Synd

Exempel:

*Mina ersättningar är i
enlighet med ingångna avtal.*
(Percy Barnevik)

Exempel:

*Har du eller får du genom
din verksamhet eller på annat
sätt vetskap om militära eller
andra för rikets försvar och
försörjning betydelsefulla
förhållanden, behåll då denna
vetskap för dig själv. Söker
någon utfråga dig, anmäl
detta för myndigheterna. Du
gagnar därmed försvaret och
riket och härigenom dig själv
och de dina.*
(P. A. Hansson)

Exempel:

*If we look to analyse what it
was about you that had such
a wide appeal we find it in
your instinctive feel for what
was really important in all
our lives. Without your God-
given sensitivity we would be
immersed in greater
ignorance at the anguish of
AIDS and HIV sufferers, the
plight of the homeless, the
isolation of lepers, the
random destruction of land
mines..* (Earl Spencer)

Observera att Aristoteles inte preciserar antalet särskilda topiker. De är i princip obegränsade. Särskilda topiker behöver inte heller hänföras till retorikens genrer. De särskilda topikerna är ämnesspecifika.

2. *Allmänna / vanliga* topoi = *koinoi*

Dessa kallas "allmänna" eftersom de inte är bundna till något särskilt ämne eller genre. Allmänna topoi kan användas vid utformningen av alla slags argument.

Aristoteles räknar upp 28 allmänna topoi. Nedan följer några exempel på allmänna topoi.

DEFINITIONER

Inom denna topik utnyttjas definitioner som ett led i argumentationen.

Exempel:

Man bör kalla saker och ting vid deras rätta namn. Det som pågår idag i Vietnam, det är en form av tortyr.
(Olof Palme)

Palmes "definition" av USA:s handlingar som "tortyr" är ett mycket väsentligt inslag i hans argumentation.

Sverige är ett öppet och ett tolerant samhälle. De som sprider rasismens hatfyllda budskap är inte många, och vi skall inte ge dem vind i seglen genom att skapa ett intryck av att de är fler än de faktiskt är. Men ett måste alltid stå klart: den humanism som är vår och den rasism som de står för, det är lika oförenligt som eld och vatten. (Carl Bildt)

För Bildts argumentation är definitionen av Sverige samt av mängden rasister betydelsefull. Med hjälp av dessa bestämningar vidareutvecklar Bildt sedan argumentationen utifrån topiken *jämförelser* (se nedan). Detta genom att använda motsatsen mellan eld och vatten som en analogi till humanismens och rasismens oförenlighet.

SLÄKTE / ART

Utifrån detta topos identifierar talaren något specifikt (arten) såsom tillhörande en större grupp (släktet). Identifikationen fungerar som själva kärnan i argumentet. Topiken *släkt / art* betraktas ofta som tillhörande topiken *definitioner*.

Exempel:

Liksom andra droger borde cigaretter totalförbjudas.

Här betraktas cigaretter som en art av släktet droger. Cigaretterna hänförs till en klass och utrustas implicit med egenskaper utmärkande för andra enskildheter inom denna klass.

Argumentet kan också formuleras på följande vis:

Eftersom cigaretter är en drog borde de totalförbjudas.

Här framträder tydligt argumentets entymemiska karaktär. Den generella översatsen "Alla droger borde totalförbjudas" uttalas inte, men kan härledas via topikens identifikation av släkte och art.

JÄMFÖRELSE, ANALOGIER

Inom retoriken räknar man med flera typer av jämförelsetopiker. Ofta är de analogibaserade och argumentationen präglas inte sällan av retorisk induktion.

Nedan följer några exempel på jämförelsetopiker:

a) Likhet / Skillnad

En vanlig strategi i argumentation utifrån jämförelser är hävdandet att om två saker liknar varandra i något avseende, liknar de varandra även i andra.

Exempel:

*I am a Jew. Hath not a Jew eyes? Hath not a Jew hands, organs, dimensions, senses, affections, passions; fed with the same food, hurt with the same weapons, subject to the same diseases, healed by the same means, warmed and cooled by the same winter and summer as a Christian is? If you prick us do we not bleed? If you tickle us do we not laugh? If you poison us do we not die? And if you wrong us shall we not revenge? If we are like you in the rest, we will resemble you in that. (Shylock i Shakespeares *The Merchant of Venice*)*

Argument utifrån jämförelser tar ofta form som rena analogier.

Exempel:

Ett rum utan böcker är som en kropp utan själ. (Cicero)

We contend that for a nation to try to tax itself into prosperity is like a man standing in a bucket and trying to lift himself up by the handle. (Churchill)

Figuren *similitudo* (liknelse) är vanlig i denna typ av argument. Metaforen är i själva verket en trop baserad på topiken *likhet*. Att troper (metafor, metonymi, synekdoke, ironi) konstrueras utifrån topoi är en viktig insikt då man studerar *stil som argumentation*.

b) STORLEK (större (mer) / mindre)

Utifrån denna topik graderar man företeelser längs skalan större – mindre.

Exempel:

Power in defense of freedom is greater than power in behalf of tyranny and oppression. (Malcolm X)

Tänka fritt är stort men tänka rätt är större. (Thorild)

Less is more. (Mies van der Rohe) – Här utnyttjas även topiken motsägelser.

DEL / HELHET

Denna topik anger en argumentationsform där man delar upp företeelser i delar och ställer dessa mot en helhet. Denna typ av argumentation används ofta för att förstärka intrycket eller förståelsen av något.

Exempel:

Jag tycker ofta det är fel när man i dagens diskussion delar upp oss i flyktingar och svenskar – i vi och de. Därför för mig handlar det inte om grupper, det handlar om människor, om individer, om att vi är medmänniskor, absolut inte motmänniskor. Var och en av oss är unik, med varje människa så sätts någonting nytt till världen, någonting speciellt som aldrig funnits där förut. (Carl Bildt)

Bildt argumenterar här med hjälp av skillnaden del / helhet, dvs individ / grupp. Argumentationen utgår också ifrån topikens *motsatser* (se nedan), eftersom Bildt ställer "medmänniskor" mot "motmänniskor".

ORSAK / VERKAN

Vid utnyttjandet av denna topik överväger man vilka verkningar en viss orsak har eller tvärtom orsakerna bakom vissa verkningar.

Exempel (verkan övervägs):

Sverige är vårt gemensamma land. Vi har ett gemensamt ansvar för detta Sverige. Ställs någon utanför, eller några utanför, så kommer detta förr eller senare att drabba var och en av oss. (Carl Bildt)

By resigning, I would, therefore, at the present difficult and dangerous juncture throw the Organization to the winds. (Dag Hammarsköld förklarar varför han inte tänker avgå som FN:s generalsekreterare)

Exempel (orsaken övervägs):

Kanske tycker någon att fördelningen av inkallelserna är ojämn och särskilt att för många av de äldre årsklasser uttagits. Mot hänsyn av sådan art har emellertid måst vägas nödvändigheten att så förfara, att planer och organisation icke sönderbrytas. (Per Albin Hansson)

P. A. Hanssons refutatioargument kan reduceras till följande entymem:

Fördelningen av kallelserna är ojämn eftersom planer och organisation icke får sönderbrytas.

ANTECEDENTIA / KONSEKVENSER

Detta är en variant av topikens *orsak / verkan*.

Argument konstruerade utifrån denna topik har ofta formen "om...så" och är i regel tydligt entymemiska.

Exempel:

Har man sagt A får man säga B.

Eftersom du inte åt upp maten får du ingen efterrätt.

Om du inte sa ja sist så kan du inte räkna med att han friar igen.

MOTSATSER

Denna topik påminner i vissa avseenden om topikens *likhet / skillnad*. Här utgår man dock från direkta motsatser.

Eftersom lögnen alltid skapar problem lönar det sig alltid att vara ärlig.

MÖJLIGT / OMÖJLIGT

Utifrån denna topik beskriver man något som antingen möjligt eller omöjligt, ofta i syfte att endera inge hoppfullhet eller tona ned förväntningar, avskräcka etc.

Exempel (omöjligt):

Det är fåfängt att ve-ropa över ungdomens förfall och söka motarbeta det med moralpredikningar. Istället bör man ge de unga en upplysning, som gör klart för dem de större lyckomöjligheter, som ligger i långvariga än i kortvariga sexualförbindelser, och det faktum att makars lycka beror mera på skicklighet än tur. Det är vår uppgift att hjälpa dem till en sådan skicklighet och inte minst är det skolans uppgift. Ty hemmen är inte i stånd att ensamma ge de unga den unga förberedande föräldraföstran, som en befolkningspolitik på lång sikt kräver. (Alva Myrdal)

Både i beskrivningen av det fåfänga i veropen och av vad hemmen är i stånd till, utgår Myrdal från det omöjliga.

Exempel (möjligt):

It is both possible and moral, to love one's country and hate its government. (Walter Williams)

Kvinnor kan!

FÖRFLUTENHET / FRAMTID

Argumentet formas genom hänvisningar till allmänna händelser i det förflutna eller till vad som kan förutsägas om framtiden utifrån tidigare händelser.

Exempel:

Eftersom alla människor tidigare historien visat sig dö, så kan vi vara säkra på att döden kommer att drabba även oss.

Det har alltid regnat på min födelsedag, så ta med er paraplyer.

Argumentationen kan till en början förefalla induktiv (dvs erfarenhetsbaserad), men tänk på att skillnaden mellan deduktion och induktion är *formmässig*. Ett resonemang formulerat "eftersom...så" eller "om...så" är alltid deduktivt. Argumenten ovan skulle givetvis gå att omformulera till en retoriska induktioner.

VITTNESMÅL

Under vittnesmål sorteras sådana topiker som står de enligt Aristoteles konstlösa bevisen nära. Som tidigare påpekats är gränsen mellan konstfull och konstlös bevisning svår att dra. Uppenbart är att de argument som skapas med hjälp av vittnesmål kan vara av såväl retoriskt deduktiv som retoriskt induktiv art. Nedan följer några exempel på topiker inom denna kategori.

a) Auktoriteter

Att hänvisa till exempelvis experter kan både förenkla argumentationen och öka resonemangets trovärdighet. Detsamma gäller:

b) Vittnen

c) Ordspråk och talesätt

d) Dokument

III. ARGUMENTATIONENS DELAR

Ovan har de grundläggande arterna av argumentation samt toposbegreppet presenterats.

I argumentationsanalysen är det viktigt att skilja mellan argumentationens olika *delar*.

Nedan följer en redogörelse för de viktigaste delarna i en argumentation, samt för de aspekter av dessa som bör uppmärksammas i analysen:

1. TES

En argumentation innehåller alltid tes + argument.

En tes är det påstående (**propositio**) som argumenten söker bevisa eller fungerar som ett stöd för. Tesen är således kärnan i en muntlig eller skriftlig framställning. Ibland är tesen identisk med budskapet eller syftet.

Följande aspekter av tesen bör uppmärksammas i argumentationsanalysen:

A. Av vilken *typ* är tesen?

1. **Föreskrivande tes:** Denna typ av tes rekommenderar en handling. Vanlig inom genus deliberativum.

Exempel: "I beg to move: That this House welcomes the formation of a Government representing the united and inflexible resolve of the nation to prosecute the war with Germany to a victorious conclusion." (Churchill)

2. **Värderande tes:** Tesen uttrycker en attityd, dvs en positiv eller negativ värdering av något. Vanlig inom genus demonstrativum.

Exempel: "Diana was the very essence of compassion, of duty, of style, of beauty." (Earl Spencer) – Uttalandet innehåller flera teser.

3. **Beskrivande / konstaterande tes:** Denna tes beskriver ett sakförhållande. Vanlig inom genus judiciale.

Exempel: "Jag är ingen fifflare." (Mona Sahlin)

Analysen av tesens typ gör det enklare att identifiera och analysera argumenten i ett tal eller en text. Analysen kan också fungera som ett stöd i genusbestämningen av ett tal / en text.

B. Innehåller talet / texten en eller flera teser?

I argumentationsanalysen är det viktigt att hålla isär dessa (även om de förekommer i en och samma mening).

Exempel: "[...] jag är baske mig inte slarvig med vare sig politiken eller med mina ungars liv. Och jag är baske mig ingen ohederlig person och jag är ingen fifflare."

Sahlins uttalande innehåller flera teser:

Tes 1: Jag är inte slarvig med politiken.

Tes 2: Jag är inte slarvig med mina ungars liv.

Tes 3: Jag är ingen ohederlig person (= Jag är ingen fifflare).

I fallet Sahlin finns det skäl att hålla isär de olika påståendena eftersom talaren använder olika argument för att styrka dem. Genom att skilja olika teser och argumentationer från varandra skapar man lättare en helhetsbild av hur de olika argumentationslinjerna förhåller sig till varandra (t.ex. hur de stödjer eller tvärtom motarbetar varandra).

Ofta finns det skäl att skilja mellan *huvudtes* och *sidoteser*. I exemplet Sahlin ovan har "Jag är inte slarvig med politiken" kronologiskt betecknats som Tes 1. Det vore bättre att kalla påståendet "Jag är ingen ohederlig person" för Tes 1, eftersom det utgör talets huvudtes. De flesta argumenten (och sidoteserna) i Sahlins tal går ut på att verifiera detta påstående. Observera att sidoteser ofta fungerar som led i argument för huvudtesen. Huvudtesen är ofta det påstående som självt inte fungerar som stöd för något annat påstående.

Vid beskrivningen av huvudtes och sidoteser är det också viktigt att fråga sig huruvida tesen i talet / texten är *entydig* eller *mångtydig*. Om tesen förändras under argumentationens gång kan det finnas skäl att dela upp den i flera teser.

3. Är tesen *explicit* eller *implicit*?

När tesen är underförstådd bildas ett entymem.

Exempel:

I George W. Bushs tal den 11:e september 2001 kan såväl en explicit som en implicit tes urskiljas. Den explicita tesen (som är beskrivande) lyder: "US is strong". Detta är budskapet som presidenten vill (och måste) förmedla i denna för nationen mycket utsatta situation. Bush använder i huvudsak fyra exempelargument för att bevisa påståendet att USA är starkt. Det påstående som framför allt uppmärksammades i media efter talet var dock inte den explicita tesen, utan den utfästelse Bush gjorde i samband med det avslutande argumentet för USA:s styrka:

The search is underway for those who are behind these evil acts. I've directed the full resources of our intelligence and law enforcement communities to find those responsible and to bring them to justice. We will make no distinction between the terrorists who committed these acts and those who harbour them.

Från att ha varit en demonstration av USA:s styrka antar talet nu en mera offensiv karaktär genom att hänvisa till framtida åtgärder. Som ett bevis på USA:s styrka anför Bush att de ansvariga för dåden kommer att ställas inför rätta. Det slutgiltiga argumentet för USA:s styrka sammanfaller alltså med ett löfte som plötsligt framstår som talets viktigaste budskap (talet övergår till en anklagelseakt). Vad som verkligen uppmärksammades i media efter talet var dock *den implicita tesen*, en beskrivande tes som går ut på att även de som gömmer terroristerna är skyldiga och kommer att ställas inför rätta. Tesen är outtalad, implicit, eftersom Bush döljer den bakom "definitionen" av hjälparna. Bushs resonemang kan också sägas skapa ett entymem eftersom slutsatsen / tesen maskeras under ett antagande som opinionen troligen kan acceptera: Gömmer man terrorister får man skylla sig själv.

4. Observera att en tes fyller samma *funktion* som en konklusion / slutsats (se ovan om deduktion och induktion). Oftast finns dock starka skäl att hålla isär dessa begrepp (se nedan).

2. ARGUMENT

Argument utgörs av de bevis som stöder en tes. Inom retoriken kan ett argument också beskrivas som en strategi genom vilken en talare eller skribent försöker övertyga sina åhörare / läsare. Ett argument behöver alltså inte vara av logoskaraktär. *Logosargument* är alltid av antingen induktiv eller deduktiv karaktär.

Argument fyller samma *funktion* som premisser (se ovan om deduktion och induktion). Det finns dock skäl att hålla isär begreppen argument och premiss, liksom det är angeläget att skilja mellan "tes" och "slutsats":

1. "Argument" används ibland synonymt med "premiss", enligt följande:

(Premiss 1 = Argument 1) + (Premiss 2 = Argument 2) → (Slutsats = Tes)

Modellen beskriver det faktum att ett argument fyller samma *funktion* som en premiss och att en tes fyller samma funktion som en slutsats.

2. Ett argument kan dock även beskrivas som resultatet av en slutledning:

Argument 1 **Argument 2**

┌──────────────────┐ ┌──────────────────┐ → Tes

(Premiss 1 + Premiss 2 → Slutsats) + Premiss 1 + Premiss 2 → Slutsats

Dessa modeller utesluter inte varandra, utan beskriver olika grader av generalisering i synen på argumentationen. Ett argument består ofta av en serie påståenden (premiss, slutledning) som fungerar som stöd för en tes. Ett argument kan alltså i sig ofta betraktas som en slutsats uppbyggd av mer eller mindre outtalade antaganden. Den utförliga argumentationsanalysen bör ta hänsyn även till de premisser som bygger upp de argument som stödjer tesen (modell 2).

Som nedanstående exempel visar finns det starka skäl att hålla isär begreppen premiss och argument, liksom att inte blanda ihop premiss och *underargument*. Ett underargument är ett argument av andra ordningen som stöder ett argument av första ordningen.

Exempel:

Tes: Ersättningsnivån inom föräldraförsäkringen bör höjas.

Argument 1: Då skulle fler män vara hemma med barnen.

Argument 2: Det vore bra kvinnorna.

Argument 1 stöder här tesen, och argument 2 (underargumentet) fungerar som ett stöd för argument 1. Viktigt är att under dessa argument finns en mängd premisser som gör att de fungerar som argument. Argumenten är alltså resultat av mer eller mindre dolda slutledningar. Under argument 1 ovan finns t.ex. följande resonemang:

Premiss 1: En höjning av ersättningsnivån inomföräldraförsäkringen innebär minskat inkomstbortfall för föräldralediga män.

Premiss 2: Minskat inkomstbortfall leder till att fler män är föräldralediga.

Slutsats: En höjning av ersättningsnivån inom föräldraförsäkringen leder till att fler män är föräldralediga.

Viktigt är att skilja mellan huvudargument och underargument, samt att studera premisserna på varje nivå i argumentationen.

Följande punkter bör beaktas i analysen av argument:

1. Analysen av argument måste alltid utgå ifrån en tes eller en slutsats. Särskilj de argument som handlar om huvudtesen och de som anknyter till sidoteserna. Kom ihåg att den logiska argumentationsanalysen alltid ägnar sig åt *vad* som sägs.
2. Tänk på att ett argument i sig kan bestå av en slutledning, dvs av premisser och slutsatser. Skilj på huvudargument och underargument. Undersök t.ex om sidoteserna kan betraktas som led i den argumentation som stödjer huvudtesen. Reflektera alltid kring uttalade och outtalade premisser i argumenten.
Tänk på att den utförliga argumentationsanalysen bör ta hänsyn till *samtliga* argument, premisser och teser i den aktuella framställningen.
3. Liksom tesen kan argumenten vara av antingen föreskrivande, beskrivande eller värderande karaktär.
4. Är argumentationen av *deduktiv* eller *induktiv* art?

Vid retorisk *deduktion*:

- Undersök argumentationens uttalade premisser respektive slutsatser.
- Undersök premissernas säkerhet respektive osäkerhet.
- Undersök vilka slags entymem som används. Reflektera över entymemets orsak och syfte i det aktuella sammanhanget. Varför utesluts vissa premisser eller slutsatser?
- Analysera entymemets relation till argumentets topos.

Vid retorisk *induktion* :

- Undersök exemplens *innehåll*: Är de av faktiskt eller av fiktivt slag?
- Följer den retoriska induktionen regeln om få, enkla och övertygande exempla? Reflektera kring orsak och syfte bakom exemplens antal och karaktär.
- Undersök exemplens *form*: Formas de genom generalisering, analogi eller kausalitet? Reflektera kring orsak och syfte bakom exemplens utformning.

4. I analys av tal, argumenterande texter och debatter finns ofta skäl att inte bara *beskriva* argumentationen, utan också *värdera* den. En del av värderingen sker i undersökningen av entymem och exempla. Två grundläggande krav vid värderingen av argument är *hållbarhet* och *relevans*. Nedan följer en modell för bedömningen av hållbarhet och relevans hos argument.

Hållbarhet och relevans:

1. **Empiriska påståenden** (handlar om hur något är):
 - a) Konstaterande (beskrivande) tes / argument
 - b) Värderande tes / argument

Hållbarhet → Hur *sanna* / *sannolika* är de argument som framförs?
Relevans → Om argumentet är sant, hur sannolikt är det då att det skulle medföra tesen?

Exempel:

TES: Fackligt förtroendevalda tjänar mera pengar än genomsnittssvensken.
ARGUMENT 1: Många fackligt förtroendevalda äger lyxbilar.
ARGUMENT 2: Många fackligt förtroendevalda har fått arvoden för förtroendeuppdrag.

Argument 1 är inte hållbart (eftersom det inte är sant), men skulle kunna beskrivas som relevant.
Argument 2 är hållbart (eftersom det är sant), men inte relevant (eftersom dess sanning inte automatiskt innebär att de förtroendevalda tjänar mer än genomsnittssvensken)

2. **Normativa påståenden** (handlar om hur något bör vara)
 - a) Föreskrivande tes / argument

Hållbarhet → Om den handling som bör utföras också utförs, hur *sannolikt* är det då att det som hävdas i argumentet kommer att hända?
Relevans → Hur bra är det att det som hävdas i argumentet inträffar?

Exempel:

TES: Kärnkraften bör avvecklas.
ARGUMENT 1: Kärnkraften avger radioaktiv strålning
ARGUMENT 2: Kärnkraften medför risk för reaktorhaveri och härdsmälta.

Argument 1 är hållbart, men dess relevans har ofta debatterats (eftersom strålningen från kärnkraftverk är så svag att den inte är särskilt farlig).
Argument 2 är relevant, men dess hållbarhet har ofta ifrågasatts (eftersom sannolikheten för härdsmälta bedöms som oerhört liten).

5. Ge akt på logiska felslut, t. ex *falska analogier* och så kallad *non sequitur*. Exempel på det senare: "Sokrates är dödlig – alltså är han människa."

IV. ANALYSENS NOTATION

I beskrivningar av logisk argumentation används följande beteckningar:

Tes betecknas **T**.

Argument betecknas **P**.

Förekommer både *pro*- och *contraargument* (såsom t.ex i debatter eller i refutatio) betecknas de **P** (pro-argument) respektive **C** (contra-argument).

Förekommer flera argument (t. ex. underargument) numreras samtliga argument: **P₁, P₂; C₁, C₂** osv

Formeln **P₁P₁** utläses: "Det första underargumentet för huvudargumentet."

Formeln **P₂P₁** utläses: "Det andra underargumentet för huvudargumentet."

Formeln **P₂C₁** utläses: "Det andra argumentet för det första motargumentet"

osv.

Ibland måste de premisser, dvs underliggande antaganden, som berättigar argumentet skrivas ut. Detta för att tydliggöra följdriktigheten i argumentationen. Premisser som inte uttalas i argumentationen, men som är nödvändiga för argumentets relevans, markeras i analysen med den grekiska bokstaven ϕ ("fi").

I analysen av argumentation finns ofta skäl att renodla formuleringarna av tes och argument. Detta för att komma så nära argumentationens sakinhåll som möjligt.

V. ANALYSEXEMPEL

Exempel 1:

Albert Engströms klassiska kampanjaffisch från folkomröstningen om rusdrycksförbud 1922 för kanske inte i första hand tankarna till logos. Ett mycket väsentligt inslag i affischens persuasion är Albert Engström själv, som utfört affischen, avbildat sig själv på den samt mycket tydligt signerat den. Engströms *ethos*, hans karaktär har en oerhört framträdande funktion i affischens argumentation.

Affischens med kraft framhävda "Nej!" gör det också möjligt att tala om en stark *pathosargumentation*. Affischen talar genom utropet till det slags ilska mot spritförbudet som kampanjen vill väcka till liv hos opinionen, en ilska som avspeglas också i Engströms ansikte. Affischens "Nej!" fungerar närmast som en pratbubbla, och affischen inbjuder med denna "röst" till identifikation med den starka känsla Engström vill förmedla.

Vid sidan av dessa grepp är det tydligt att affischen argumenterar även logiskt. Affischen *resonerar* med betraktaren / läsaren.

I analysen av det logiska resonemanget är det först nödvändigt att identifiera den huvudsakliga *tesen*, dvs affischens budskap. Uppenbart är att affischen *rådgör* med betraktaren / läsaren, och att budskapet är *föreskrivande*:

T *Du måste rösta nej till ett spritförbud den 27 augusti.*

I annonsen är *tesen* visserligen elliptiskt formulerad, men i analysen måste hänsyn tas till själva intentionen vilket innebär att *tesen* skrivs ut.

I analysen av argumentationen undersöks vilka argument som stöder *tesens* påstående. Engströms affisch innehåller två argumenterande påståenden:

1. "Kräftor kräva dessa drycker!"
2. "Du måste avstå från kräftor om du icke röstar nej den 27 augusti."

Det påstående som tycks fungera som ett direkt stöd för *tesen* är nr. 2, som därmed kan etableras som ett *huvudargument*. För att sakinnehållet ska bli tydligare kan påståendet formuleras om:

P₁ *Röstar du inte nej den 27 augusti måste du avstå från kräftor.*

För att detta argument logiskt ska kunna fungera som ett stöd för *tesen* måste dess underliggande premiss redovisas:

ϕ **P₁** *Du vill inte avstå från kräftor = Du vill kunna äta kräftor.*

Denna underliggande premiss gör resonemanget logiskt, dvs det skapar en fungerande övergång mellan **P₁** och *tesen*. Affischen innehåller ytterligare ett explicit argument: "Kräftor kräva dessa drycker." Detta är inte ett argument direkt för *tesen* (påståendet är alltför långsökt för det), utan snarare ett argument för *huvudargumentet*:

P₁P₁ *Kräftor kräva dessa drycker = För att kunna äta kräftor måste du dricka sprit.*

För att detta argument logiskt ska fungera som ett stöd för **P₁** måste dess underliggande premiss redovisas:

ϕ **P₁P₁** *För att kunna dricka sprit måste du rösta nej den 27 augusti.*

Av analysen framgår att annonsens logik i hög grad bygger på de underliggande premisserna. Argumentationen består i själva verket av två entymem som kan skrivas ut på följande sätt:

Översats: *Kräftor kräva dessa drycker = För att kunna äta kräftor måste du dricka sprit.*

~~**Undersats:** *Röstar du inte nej den 27 augusti kan du inte dricka sprit.*~~

Slutsats: *Röstar du inte nej den 27 augusti kan du inte äta kräftor.*

Översats: *Röstar du inte nej den 27 augusti kan du inte äta kräftor.*

~~**Undersats:** *Du vill kunna äta kräftor.*~~

Slutsats: *Du måste rösta nej den 27 augusti.*

Affischens "humor" ligger i att den i så hög grad utesluter de *hållbara* argumenten till förmån för de *relevanta*. Att kräftor kräver spritdrycker är ett i den svenska kulturen högst relevant argument, men det är långtifrån hållbart (man kan äta kräftor utan sprit). Detsamma gäller påståendet att man inte kan äta kräftor om man röstar nej. Denna utsikt är förvisso oroväckande, och argumentet är således relevant. Återigen är påståendet dock helt ohållbart. Den oredovisade premissen att man inte kan dricka sprit vid ett ja i folkomröstningen är dock helt hållbar. Relevans framför hållbarhet rimmar mycket väl med det ethos och temperament Albert Engström brukar förknippas med.

Exempel 2:

Olof Palme, "Hanoi julen 1972"

Man bör kalla saker och ting vid deras rätta namn. Det som pågår idag i Vietnam, det är en form av tortyr. Det kan inte finnas militära motiv för bombningar i denna skala. Militära talesmän i Saigon har sagt att det inte förekommer någon uppladdning från nordvietnamesernas sida.

Det kan inte heller bero på någon halsstarrighet ifrån vietnamesernas sida vid förhandlingsbordet. Alla kommentatorer är överens om att det främsta motståndet mot oktoberöverenskommelsen i Paris har givits utav presidenten Thieu.

Det man nu gör det är att plåga människor, plåga en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse under maktspråk. Och därför är bombningarna ett illdåd.

Och av det har vi många exempel i den moderna historien, och dom är i allmänhet förbundna med ett namn: Guernica, Oradour, Babik Jar, Katyn, Lidice, Sharpeville, Treblinka.

Där har våldet triumferat, men eftervärldens dom har fallit hård över dem som burit ansvaret.

Nu fogas ett nytt namn till raden – Hanoi julen 1972.

Analys:

Den första åtgärden är att söka upp talets *huvudtes*. Den är i detta fall av *beskrivande* karaktär, och tar form som en anklagelse:

T *USA:s bombningar i Vietnam är ett illdåd (dvs en brottslig handling).*

Detta är det huvudsakliga budskapet i Palmes tal, och stora delar av talets argumentation går ut på att bekräfta påståendet. Ett argument som direkt stöder Palmes tes om det brottsliga i USA:s handlande är följande:

P₁ *Bombningarna är en form av tortyr.*

För att detta argument ska vara hållbart förutsätter det dock följande premiss:

φP₁ *Tortyr är en brottslig handling.*

Genom att tala om "tortyr" ger Palme en direkt beskrivning av det brottsliga i handlingen. För att resonemanget ska vara hållbart måste dock Palme motivera sin beskrivning av USA:s handlande som "tortyr". Detta gör Palme med två underargument:

P₁P₁ *Det finns inga militära motiv för bombningar i denna skala.*

P₂P₁ *Det USA nu gör är att plåga människor, plåga en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse under maktspråk.*

Båda dessa argument stöder huvudargumentet att bombningarna är en form av tortyr. Men för att det första underargumentet ska kunna inpassas logiskt i analysen måste dess underliggande premiss skrivas ut:

ϕP_1P_1 *Om det inte finns militära motiv för bombningar i denna skala så är bombningarna att betrakta som en form av tortyr.*

Istället för att blotta denna tämligen svaga premiss så väljer Palme att ge stöd för P_1P_1 , dvs att det inte finns några militära motiv för bombningarna. Han gör detta med ett induktivt argument baserat på generalisering samt med ett deduktivt argument:

$P_1P_1P_1$ *Militära talesmän i Saigon har sagt att det inte förekommer någon uppladdning från nordvietnamesernas sida.*

$P_2P_1P_1$ *Bombningarna kan inte bero på någon halsstarrighet från vietnamesernas sida vid förhandlingsbordet.*

Det senare, deduktiva argumentet, vilar på följande premiss (generell översats i entymemet):

$\phi P_2P_1P_1$ *Om vietnameserna inte gjort något motstånd vid förhandlingsbordet saknas militära motiv för bombningarna.*

Istället för att redovisa denna premiss väljer Palme att stödja $P_2P_1P_1$ med ytterligare ett induktivt argument:

$P_1P_2P_1P_1$ *Alla kommentatorer är överens om att det främsta motståndet mot oktoberöverenskommelsen har givits av presidenten Thieu (dvs Sydvietnams president).*

Palmes andra underargument för att bombningarna är en form av tortyr var följande:

P_2P_1 *Det USA nu gör är att plåga människor, plåga en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse under maktspråk.*

Även detta argument innehåller premisser som måste redovisas för att dess logiska samband med P_1 ska framträda:

ϕP_2P_1 *Om man plågar människor, plågar en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse under maktspråk, så gör man sig skyldig till en form av tortyr.*

Istället för att redovisa denna premiss väljer Palme att ge en rad exempel på platser där liknande övergrepp på civila skett (Guernica osv). Återigen får en induktiv argumentation kompensera för luckorna i Palmes deduktiva resonemang.

Som ovanstående analys visar präglas Palmes tal i hög grad av retorisk deduktion, där svagheten i resonemangen uppvägs av exemplifierande argument. Talets entymem kan sammanfattas på följande sätt:

~~Översats: Om det inte finns militära motiv för bombningar i denna skala så är bombningarna en form av tortyr.~~

Undersats: *Det finns inga militära motiv för bombningar i denna skala.*

Slutsats: *Bombningarna är en form av tortyr.*

~~Översats: Om man plågar människor, en nation [...] så gör man sig alltid skyldig till tortyr.~~

Undersats: *USA plågar människor, plågar en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse under maktspråk*

Slutsats: *USA gör sig skyldig till tortyr.*

~~Översats: Tortyr är en brottslig handling.~~

Undersats: *USA ägnar sig åt tortyr.*

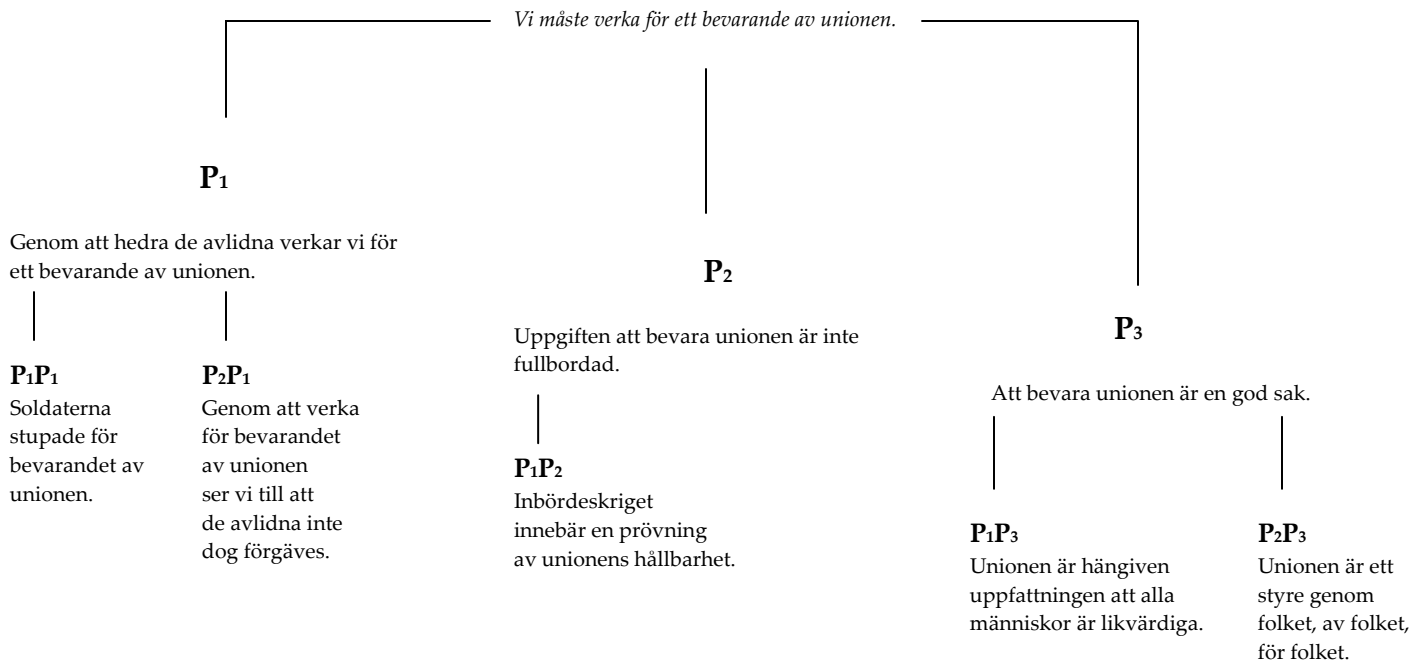
Slutsats: *USA agerar brottsligt.*

Exempel 3:

Abraham Lincoln, "Gettysburg Address" (1863)

Fourscore and seven years ago our fathers brought forth on this continent a new nation, conceived in liberty and dedicated to the proposition that all men are created equal. Now we are engaged in a great civil war, testing whether that nation or any nation so conceived and so dedicated can long endure. We are met on a great battlefield of that war. We have come to dedicate a portion of that field as a final resting-place for those who here gave their lives that that nation might live. It is altogether fitting and proper that we should do this. But in a larger sense, we cannot dedicate, we cannot consecrate, we cannot hallow this ground. The brave men, living and dead who struggled here have consecrated it far above our poor power to add or detract. The world will little note nor long remember what we say here, but it can never forget what they did here. It is for us the living rather to be dedicated here to the unfinished work which they who fought here have thus far so nobly advanced. It is rather for us to be here dedicated to the great task remaining before us--that from these honored dead we take increased devotion to that cause for which they gave the last full measure of devotion--that we here highly resolve that these dead shall not have died in vain, that this nation under God shall have a new birth of freedom, and that government of the people, by the people, for the people shall not perish from the earth.

T = TES

Exempel 4:

Debattartikel av Alf Svensson i *Dagens Nyheter* 2003-10-02

DNA-registrera alla svenskar

Justitieminister Thomas Bodström vill utreda möjligheten att DNA-testa fler brottslingar. Det är min personliga övertygelse att vi måste gå mycket längre än så. Vi måste utreda möjligheten att införa ett DNA-register för hela den svenska befolkningen och för alla med permanent uppehållstillstånd i vårt land.

I dag tas bara DNA-prov på personer som dömts till mer än två års fängelse. Thomas Bodström vill sänka gränsen till ett år. "Det är ett viktigt brottsverktyg för polisen", säger han.

Det är också ett av skälen till att jag personligen - partiet har ännu inte tagit ställning - menar att ett nationellt register är på sin plats trots att det kan finnas några tunga invändningar mot en sådan ordning. Innan jag går in på dem vill jag nämna att min ståndpunkt bygger på förvisningen om att ett DNA-register inte enbart skulle hjälpa rättsväsendet att klara upp fler brott och ställa fler grova brottslingar till svars. Det handlar i minst lika stor utsträckning om att förebygga brott och att rentvå oskyldigt misstänkta eller fällda.

Att en persons arvs massa skulle finnas registrerad och lagrad är potentiellt integritetskränkande, har många menat. Så har jag inte förstått saken. En DNA-profil är unik men säger ingenting om en persons egenskaper. Enligt uppgift innehåller DNA-profilen betydligt mindre information än vad som redan finns lagrat i ett otal svenska register - exempelvis PKU-registret som lagrar blodprover från alla nyfödda till folkbokföringen (DN 21/9).

Ändå är det för mig självklart att ett utdrag ur ett sådant tänkt register inte kan vara offentlig handling. Det måste regleras i lag hur det skulle kunna skyddas och på vilka grunder information kan hämtas - och av vilka. Kraftiga sanktioner måste drabba dem som otillbörligen skaffar sig tillgång till uppgifter från registret.

Vilka risker som är förenade med ett nationellt DNA-register måste också utredas. För mig förefaller det emellertid som om de riskerna är hanterbara jämfört med den skada som människor - inte minst kvinnor och barn - utsätts för av våldtäktsmän och andra våldsvärkare som i dag undgår upptäckt eller klarar sig undan ansvar när ord står mot ord.

Betänk exempelvis att uppemot 90 procent av de som begår sexuella övergrepp på sina barn är pappor och att varje år över tusen barn flyr med sina mammor till kvinnojouren. Med hjälp av en DNA-profil kunde det snabbare och säkrare klaras ut om en närstående har gjort sig skyldig ett övergrepp på barn.

Men inte minst viktigt - en DNA-profil kan fria den oskyldige. Redan detta är enligt min mening ett skäl att ha ett register. Ett antal brott har retts upp och oskyldigt misstänkta har friats genom DNA-bevisning redan i dag. Med ett heltäckande register skulle både rättssäkerheten öka väsentligt och statens kostnader för skadestånd etcetera sjunka radikalt.

Med den våldsspiral som äger rum i samhället är det viktigt att en större andel brott klaras upp och att de skyldiga i större utsträckning får sitt straff och sin vård. Men det är också oerhört viktigt att oskyldigt anklagade i görligaste mån kan rentvås.

Ännu ett skäl till min övertygelse om att ett nationellt register vore på sin plats är det förebyggande syfte som det skulle ha. Jag tror att antalet våldtäkter skulle minska radikalt om det stod klart för förövarna att risken att åka fast mångdubblats.

Till sist invänder säkert någon att partiföreträdare på yttersta höger- och yttersta vänsterkanten i Danmark vill gå hårdare fram. Skall jag avstå från min åsikt för att inte hamna i fel sällskap? Det vägrar jag att göra. Det faktum att också partiföreträdare på yttersta höger- och vänsterkanten i Danmark vill ha ett heltäckande register kan inte påverka min åsikt i sak.

I Storbritannien har man redan i dag världens mest omfattande register med 2,3 miljoner människors DNA-profiler. Uppklaringsprocenten har ökat markant och nu vill en del kriminologer införa ett nationellt register. Är det möjligt i England borde vi väl åtminstone kunna utreda om det inte också är möjligt här.

T = TES

Vi måste utreda möjligheterna att införa ett DNA-register för hela den svenska befolkningen och för alla med permanent uppehållstillstånd i landet.

P₁

Ett DNA-register är ett viktigt brottsverktyg för polisen. (argumentet lånas från justitieministern)

P₁P₁

Ett DNA-register skulle hjälpa polisen att klara upp flera brott.

P₁P₁P₁

Ett antal brott har retts upp genom DNA-bevisning redan idag

P₂P₁P₁

I Storbritannien har upplärningsprocenten ökat markant.

P₂P₁

Ett DNA-register skulle ställa fler grova brottslingar till svars.

P₃P₁

Ett DNA-register skulle förebygga brott

P₁P₃P₁

Antalet våldtäkter skulle minska om förövarna visste att risken att åka fast mångdubblats.

P₂

Ett DNA-register skulle öka rättsäkerheten.

P₁P₂

Ett DNA-register skulle rentvå oskyldigt misstänkta eller fällda.

P₁P₁P₂

Oskyldigt misstänkta har friats genom DNA-bevisning redan idag.

P₂P₁P₂

Det är oerhört viktigt att oskyldigt anklagade i görligaste mån kan rentvås

P₃

Ett DNA-register skulle minska statens kostnader för skadestånd.

P₁P₃

Oskyldigt misstänkta har friats genom DNA-bevisning redan idag.

C₁

Att en persons arvs massa finns registrerad och lagrad är potentiellt integritetskränkande.

C₁C₁

En DNA-profil säger ingenting om en persons egenskaper.

C₂C₁

En DNA-profil innehåller betydligt mindre information än vad som finns lagrat i ett otal svenska register.

P₁C₂C₁

PKU-registret innehåller mer information än DNA-profilen.

C₂

Det finns risker förenade med ett nationellt DNA-register.

C₁C₂

Riskerna måste utredas

C₂C₂

Riskerna är hanterbara jämfört med den skada människor utsätts för av våldtäktsmän och andra våldsvverkare.

P₁C₂C₂

Dessa våldsvverkare klarar sig idag undan ansvar när ord står mot ord.

KÄLLOR

- Aristoteles, *Art of Rhetoric*, transl. J. H. Freese, Loeb Classical Library, Cambridge, London 2000
- Beene, L. D., Douglas, Krystan V., *Argument and Analysis. Reading, Thinking, Writing*, New York 1989
- Björnsson, Gunnar (m. fl.), *Argumentationsanalys*, Stockholm 1994
- Cassirer, Peter, *Stilistik & stilanalys*, Stockholm 1986
- Corbett, Edward P. J., Connors, Robert J., *Classical Rhetoric for the Modern Student*, 4. ed., New York, Oxford 1999.
- d'Angelo, Frank, "The Evolution of the Analytic Topoi: A Speculative Inquiry", i *Essays on Classical Rhetoric and Modern Discourse* (ed. Connors, Ede, Lunsford), Carbondale 1984
- Dyck, E. F., "Topos and Enthymeme", *Rhetorica* 2002:20, s. 105-117
- Fafner, Jørgen, *Retorik. Klassisk og moderne. Indføring i nogle grundbegreber*, København 1977
- Gabrielsen, Jonas, "Retorisk argumentationsteori i et topisk perspektiv", *Rhetorica Scandinavica* 1999:9
- Hellspong, Lennart, *Konsten att tala. Handbok i praktisk retorik*, Lund 1992
- Johannesson, Kurt, m. fl. (red.), *Ordet är en makt. Svenska tal från Torgny Lagman till Carl Bildt och Mona Sahlin*, Stockholm 1998
- Johannesson, Kurt, *Retorik eller konsten att övertyga* [1998], 2. uppl., Stockholm 2000
- Lübcke, Poul (red.), *Filosoflexikonet* [1983], övers. Jan Hartman, Stockholm 1988
- Ochs, Donovan, "Aristotle's Concept of Formal Topics" [1969], i *Aristotle. The Classical Heritage* (ed. Keith M. Erickson), New Jersey 1974. s. 194 - 203.
- Quintilianus, Marcus Fabius, *Den fulländade talaren*, övers. Bengt Ellenberger, Stockholm 2002
- Rydstedt, Rudolf, *Retorik*, Lund 1993
- Shakespeare, William, *The Complete Works* (ed. Wells, Stanley and Taylor, Gary), Oxford 1988
- NÄTRESURSER:
- Centerpartiet:
www.centerpartiet.se
- Kristdemokraterna:
www.kristdemokrat.se
- Silva Rhetorica:
<http://humanities.byu.edu/rhetoric/silva.htm>